

Sprawa T-38/02

Groupe Danone przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich

Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Grzywny —
Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien — Komunikat
w sprawie współpracy

Wyrok Sądu Pierwszej Instancji (piąta izba) z dnia 25 października 2005 r. . . II - 4426

Streszczenie wyroku

1. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Przedmiot — Poszanowanie prawa do obrony — Zakres — Elementy obciążające — Wykluczenie nieprzedstawionych dowodów*
(art. 81 ust. 1 WE)
2. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Dokumenty niewłączone do akt — Dokumenty mogące służyć obronie stron — Obowiązek domagania się przez strony ich przedstawienia*

3. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Poszanowanie prawa do obrony — Pismo w sprawie przedstawienia zarzutów — Konieczna treść (rozporządzenie Rady nr 17)*

4. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Prawo do obrony — Kontrola sądowa — Nieograniczone prawo orzekania sądu wspólnotowego (art. 229 WE; rozporządzenie Rady nr 17, art. 17)*

5. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Okoliczności obciążające — Obowiązek postępowania przez Komisję zgodnie z wcześniejszą praktyką wydawania decyzji — Brak (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2)*

6. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Poszanowanie prawa do obrony — Dostęp do akt — Zakres — Elementy obciążające przekazane ustnie przez osobę trzecią — Obowiązek ich udostępnienia przez zainteresowane przedsiębiorstwo w razie potrzeby poprzez sporządzenie dokumentu pisemnego*

7. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Stosowność — Kontrola sądowa — Kwestie, które mogą zostać uwzględnione przez sąd wspólnotowy — Informacje niezawarte w decyzji nakładającej grzywnę i niewymagane do jej uzasadnienia — Włączenie (art. 229 WE, 230 WE i 253 WE; rozporządzenie Rady nr 17, art. 17)*

8. *Akty instytucji — Uzasadnienie — Obowiązek — Zakres — Decyzja nakładająca grzywny — Wskazanie elementów oceny, które umożliwiły Komisji zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia — Wystarczające wskazanie (art. 253 WE; rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2 akapit drugi; komunikaty Komisji 96/C 207/04 i 98/C 9/03)*

9. *Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Wytyczenie granic rynku — Przedmiot — Określenie wpływu na handel między państwami członkowskimi (art. 81 ust. 1 WE)*

10. *Konkurencja — Reguły wspólnotowe — Naruszenia — Grzywny — Ustalenie — Kryteria — Podwyższenie ogólnego wymiaru grzywien — Dopuszczalność — Przesłanki (rozporządzenie Rady nr 17)*

11. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Metoda obliczania zdefiniowana przez wydane przez Komisję wytyczne — Obowiązek dostosowania się do niej przez Komisję — Konsekwencje — Obowiązek uzasadnienia wszelkiego odstępstwa (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2; komunikat Komisji 98/C 9/03)*

12. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Naruszenia zakwalifikowane jako bardzo poważne jedynie na podstawie ich charakteru — Konieczność określenia ich wpływu i zakresu geograficznego — Brak (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2; komunikat Komisji 98/C 9/03)*

13. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Uwzględnienie całkowitego obrotu zainteresowanego przedsiębiorstwa i obrotu uzyskanego ze sprzedaży towarów będących przedmiotem naruszenia — Granice (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2)*

14. *Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Uczestniczenie w spotkaniach przedsiębiorstw mających cel antykonkurencyjny — Okoliczność umożliwiająca stwierdzenie, w braku zdystansowania się od podjętych decyzji, że przedsiębiorstwo bierze udział w porozumieniu wynikającym z wcześniejszego spotkania — Uczestnictwo rzekomo pod przymusem — Okoliczność niestanowiąca okoliczności usprawiedliwiającej dla przedsiębiorstwa, które nie skorzystało z możliwości powiadomienia właściwych władz (art. 81 ust. 1 WE; rozporządzenie Rady nr 17, art. 3)*

15. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń związana z poszukiwaniem odstraszającego skutku (rozporządzenie nr 17, art. 15 ust. 2)*

16. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Decyzja Komisji stwierdzająca naruszenie, wydana później w stosunku do innej decyzji Komisji dotyczącej tego samego przedsiębiorstwa — Brak identyczności naruszeń będących przedmiotem obu decyzji — Naruszenie zasady „ne bis in idem” — Brak*

17. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Ocena w świetle bezwzględnej wartości danej sprzedaży — Dopuszczalność (rozporządzenie nr 17, art. 15 ust. 2)*
18. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Decyzja Komisji stwierdzająca naruszenie — Dowody, jakie należy zebrać — Stopień wymaganej wartości dowodowej (art. 81 ust. 1 WE)*
19. *Prawo wspólnotowe — Zasady — Prawa podstawowe — Domniemanie niewinności — Procedura z zakresu konkurencji — Stosowanie*
20. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga i czas trwania naruszenia — Naruszenie popełnione przez kilka przedsiębiorstw — Waga naruszenia oceniana w sposób indywidualny (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2)*
21. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszenia — Okoliczności obciążające — Groźba represji jednego z przedsiębiorstw wobec drugiego*
22. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Decyzja Komisji stwierdzająca naruszenie — Wykorzystanie jako środków dowodowych oświadczeń innych przedsiębiorstw, które uczestniczyły w popełnieniu naruszenia — Dopuszczalność — Przesłanki (art. 81 WE i 82 WE)*
23. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Wprowadzenie przez Komisję wytycznych — Odwołanie się do metody ustalania kwoty grzywny związanej z wagą samego naruszenia i czasem jego trwania i przestrzegającej maksymalnej granicy w stosunku do obrotu każdego z przedsiębiorstw — Zgodność z prawem (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2; komunikat Komisji 98/C 9/03)*
24. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Okoliczności obciążające — Powrót do naruszenia — Pojęcie (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2; komunikat Komisji 98/C 9/03)*

25. *Konkurencja — Grzywny — Niewyznaczenie terminu przedawnienia wyłączającego naruszenie zasady pewności prawa*
(rozporządzenie Rady nr 17, art. 15; komunikat Komisji 98/C 9/03)
26. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Okoliczności łagodzące — Niestosowanie porozumienia w praktyce — Ocena indywidualnego postępowania każdego z przedsiębiorstw*
(rozporządzenie Rady nr 17, art. 15)
27. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Okoliczności łagodzące — Brak środków kontroli wprowadzania w życie kartelu — Wyłączenie*
(rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2)
28. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Waga naruszeń — Okoliczności łagodzące — Sytuacja finansowa zainteresowanego przedsiębiorstwa — Wyłączenie*
(rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2)
29. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Nienałożenie lub obniżenie grzywny w zamian za współpracę przedsiębiorstwa, któremu zarzucono naruszenie — Konieczność zaistnienia zachowania, które ułatwiło Komisji stwierdzenie wystąpienia naruszenia — Informacje dotyczące działań, niemogące stać się podstawą nałożenia grzywien na mocy rozporządzenia nr 17 — Nieuwzględnienie*
(rozporządzenie Rady nr 17, art. 11 ust. 4 i 5, art. 15; komunikat Komisji 96/C 207/04)
30. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Kryteria — Zachowanie przedsiębiorstwa w trakcie postępowania administracyjnego — Ocena stopnia współpracy każdego z przedsiębiorstw uczestniczących w kartelu — Przestrzeganie zasady równego traktowania — Nieporównywalne stopnie współpracy uzasadniające odmienne traktowanie*
(rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2; komunikat Komisji 96/C 207/04)

31. *Konkurencja — Grzywny — Kwota — Ustalenie — Nienałożenie lub obniżenie grzywny w zamian za współpracę przedsiębiorstwa, któremu zarzucono naruszenie — Obniżenie ze względu na niekwestionowanie okoliczności faktycznych — Przesłanki (rozporządzenie Rady nr 17, art. 15 ust. 2; komunikat Komisji 96/C 207/04, część D pkt 2)*

1. Celem udostępniania akt w sprawach z zakresu konkurencji jest, między innymi, umożliwienie adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zapoznania się z dowodami zawartymi w aktach Komisji, aby mogli oni, na podstawie tych dowodów, skutecznie ustosunkować się do wniosków, do jakich doszła Komisja w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Dostęp do akt wynika zatem z gwarancji procesowych, których celem jest ochrona prawa do obrony, a w szczególności zapewnienie skutecznego wykonania prawa do bycia wysłuchanym.

obciążających, które nie zostały włączone do akt postępowania i nie zostały przedstawione skarżącej, należy je wykluczyć spośród środków dowodowych.

(por. pkt 33–35, 65)

Komisja ma zatem obowiązek udostępnić przedsiębiorstwom uczestniczącym w postępowaniu na podstawie art. 81 ust. 1 WE wszystkie dokumenty obciążające lub odciążające zgromadzone przez nią w trakcie dochodzenia, z zastrzeżeniem tajemnicy handlowej innych przedsiębiorstw, wewnętrznych dokumentów instytucji i innych poufnych informacji.

2. W ramach postępowania administracyjnego w dziedzinie konkurencji, jeśli dokumenty, które mogły zawierać dowody odciążające zostały włączone do akt postępowania Komisji, ewentualne stwierdzenie naruszenia prawa do obrony jest niezależne od sposobu, w jaki zainteresowane przedsiębiorstwo zachowało się podczas postępowania administracyjnego, i kwestii, czy przedsiębiorstwo było zobowiązane do zwrócenia się do Komisji o przyznanie mu dostępu do akt lub o przekazanie określonych dokumentów.

Jeżeli okaże się, że w zaskarżonej decyzji Komisja oparła się na dokumentach

Jeżeli natomiast chodzi o dokumenty, które mogłyby zawierać dowody odciąż-

zające, a które nie zostały włączone do akt postępowania Komisji, zainteresowane przedsiębiorstwo ma obowiązek złożyć do tej instytucji wyraźny wniosek o dostęp do takich dokumentów, przy czym niezłożenie go w trakcie postępowania administracyjnego ma w tej kwestii skutek prekluzyjny, jeżeli chodzi o skargę o stwierdzenie nieważności, jaka miałaby być ewentualnie wniesiona przeciwko ostatecznej decyzji.

(por. pkt 36, 37, 42, 79)

3. Komisja czyni zadość obowiązkowi poszanowania prawa przedsiębiorstw do przedstawienia stanowiska, jeżeli wskazuje wyraźnie w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, że zbada, czy należy nałożyć grzywny na zainteresowane przedsiębiorstwa, i jeżeli wskazuje również zasadnicze okoliczności faktyczne i prawne, które mogą prowadzić do nałożenia takiej grzywny, tj. wagę i okres trwania domniemanego naruszenia i jego dokonanie umyślnie lub przez niedbalstwo. W ten sposób przedsiębiorstwa uzyskują elementy niezbędne do obrony nie tylko przed stwierdzeniem naruszenia, lecz również przed nałożeniem grzywny.

(por. pkt 50)

4. Jeśli chodzi o ustalenie kwoty grzywnien nałożonych za naruszenie reguł konkurencji, przysługujące zainteresowanym przedsiębiorstwom prawo do obrony przed Komisją jest zagwarantowane poprzez możliwość przedstawienia stanowiska na temat czasu trwania, wagi i możliwości przewidzenia antykonkurencyjnego charakteru naruszenia. Ponadto przedsiębiorstwa korzystają z dodatkowej gwarancji w zakresie ustalenia kwoty grzywny, ponieważ Sądowi przysługuje na mocy art. 17 rozporządzenia nr 17 nieograniczone prawo orzekania w rozumieniu art. 229 WE w odniesieniu do skarg wniesionych na decyzje, w których Komisja wyznacza grzywnę, i w konsekwencji może on znieść, obniżyć lub podwyższyć nałożoną grzywnę. W ramach nieograniczonego prawa orzekania Sąd musi ocenić, czy nałożona kwota grzywny jest proporcjonalna do wagi i czasu trwania naruszenia, oraz znaleźć równowagę między wagą naruszenia i okolicznościami, na jakie powołuje się przedsiębiorstwo.

(por. pkt 51, 136)

5. Sam fakt uwzględnienia przez Komisję we wcześniejszej praktyce decyzyjnej, że niektóre elementy nie stanowią okoliczności obciążającej przy wyznaczaniu kwoty grzywny, nie oznacza, że jest ona

zobowiązana do stosowania tej samej oceny w późniejszej decyzji. Po drugie, umożliwienie wypowiedzenia się przez przedsiębiorstwo, w ramach innej sprawy, na temat zamiaru uwzględnienia powrotu do naruszenia nie oznacza, że Komisja ma obowiązek postąpić w ten sam sposób we wszystkich przypadkach ani że wobec braku takiej możliwości zainteresowane przedsiębiorstwo nie może w pełni skorzystać z prawa do przedstawienia stanowiska.

innego uczestnika naruszenia, musi o nim powiadomić zainteresowane przedsiębiorstwo, tak aby mogło ono skutecznie przedstawić swoje stanowisko w sprawie wniosków, do których Komisja doszła na podstawie tego dowodu. W razie potrzeby Komisja musi w tym celu sporządzić dokument pisemny i umieścić go w aktach.

(por. pkt 57, 153, 395)

(por. pkt 66, 67)

6. Komisja nie ma żadnego ogólnego obowiązku sporządzania sprawozdań z rozmów, jakie prowadziła ona w ramach stosowania reguł konkurencji określonych w traktacie, z niektórymi tylko uczestnikami naruszenia w trakcie urzędzanych z nimi spotkań.
7. Jeśli chodzi o skargi skierowane przeciwko decyzjom Komisji nakładającym na przedsiębiorstwa grzywny za naruszenie reguł konkurencji, właściwość Sądu opiera się na dwóch podstawach. Z jednej strony na podstawie art. 230 WE spoczywa na nim obowiązek kontroli ich legalności. W ramach tego powinien on w szczególności kontrolować przestrzeganie ustanowionego w art. 253 WE obowiązku uzasadnienia, którego naruszenie pociąga za sobą możliwość stwierdzenia nieważności decyzji. Z drugiej strony w ramach przyznanego Sądowi w art. 229 WE oraz art. 17 rozporządzenia nr 17 nieograniczonego prawa orzekania do jego właściwości należy ocena stosowności kwoty grzywien. Dokonanie tej oceny może uzasadniać przedstawienie i wzięcie pod uwagę dodatkowych informacji, które

nie muszą jako takie być zawarte w zaskarżonej decyzji na podstawie przewidzianego w art. 253 WE obowiązku uzasadnienia.

W tych okolicznościach istotne wymogi formalne obowiązku uzasadnienia są spełnione wtedy, gdy Komisja w swej decyzji wskaże te elementy oceny, które uwzględniła w zastosowaniu wytycznych oraz, w razie potrzeby, w zastosowaniu komunikatu w sprawie współpracy, a które umożliwiły jej, w celu ustalenia kwoty grzywny, zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia.

(por. pkt 95)

(por. pkt 97)

8. Zakres obowiązku uzasadnienia dotyczącego sposobu obliczania grzywny nałożonej za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji winien być określony w świetle przepisów art. 15 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 17, zgodnie z którym „[p]rzy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia”. Istotne wymogi formalne tego obowiązku uzasadnienia są spełnione wtedy, gdy Komisja w swej decyzji wskaże te elementy oceny, które umożliwiły jej zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia. Ponadto wytyczne w sprawie ustalania grzywnien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS, jak również komunikat w sprawie współpracy w sprawach kartelowych zawierają wskazówki dotyczące elementów oceny, które Komisja uwzględnia przy określaniu wagi i czasu trwania naruszenia.

9. W ramach stosowania art. 81 ust. 1 WE rynek właściwy należy określić w celu ustalenia, czy dane porozumienie może wpływać na handel między państwami członkowskimi i czy jego celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku. Obowiązek wytyczenia granic właściwego rynku w decyzji wydanej na podstawie art. 81 ust. 1 WE spoczywa zatem na Komisji jedynie wtedy, gdy nie jest bez niego możliwe ustalenie, czy dane porozumienie, decyzja związków przedsiębiorstw czy uzgodniona praktyka mogą wpływać na handel między państwami członkowskimi i mieć za cel lub skutek zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku.

(por. pkt 99)

10. W ramach rozporządzenia nr 17 Komisja dysponuje swobodnym uznaniem przy określaniu wysokości grzywny, tak by nakłonić przedsiębiorstwa do przestrzegania reguł konkurencji.

Fakt, że Komisja nakładała już grzywny w określonej wysokości za określone rodzaje naruszeń, nie może pozbawić jej możliwości podwyższenia tej wysokości w granicach określonych w rozporządzeniu nr 17, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia realizacji wspólnotowej polityki konkurencji. Skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga, aby Komisja mogła w każdej chwili dostosować wysokość grzywnien do potrzeb tej polityki.

(por. pkt 134, 135, 154, 395, 407, 415)

11. Z uwagi na to, iż Komisja wydała wytyczne w sprawie metody obliczania grzywnien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS, mające na celu doprecyzowanie, z poszanowaniem traktatu, kryteriów, które zamierza ona stosować w ramach przysługującego jej swobodnego uznania, wynika z nich samoograniczenie jej uprawnień, polega-

jące na tym, że winna ona zastosować się do reguł, które sama sobie narzuciła. Aby stwierdzić wagę naruszeń, Komisja musi zatem obecnie obowiązkowo uwzględniać spośród różnych okoliczności te, które znajdują się w wytycznych, chyba że wyraźnie określi przyczyny, które w danym przypadku uzasadniają odstępstwo od danej z nich.

(por. pkt 138)

12. Komisja wskazała w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywnien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS, że za bardzo poważne naruszenia uznaje się najczęściej ograniczenia horyzontalne w postaci karteli cenowych, podziału rynku lub inne praktyki narażające na szwank prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Z tego opisu wynika, że porozumienia lub uzgodnione praktyki mające między innymi na celu ustalenie cen i podział klientów, mogą zostać w ten sposób zakwalifikowane wyłącznie na podstawie ich charakteru, przy czym nie ma potrzeby charakteryzowania takiego zachowania szczególnym wpływem na rynek lub zakresem rynku geograficznego. Wniosek ten zostaje potwierdzony faktem, że o ile opis naruszeń, które mogłyby zostać uznane za poważne wskazuje, że chodzi

o naruszenia tego samego rodzaju co naruszenia o małym znaczeniu, „ale bardziej rygorystycznie stosowane, o większych skutkach rynkowych i wpływające na duże obszary wspólnego rynku”, o tyle opis bardzo poważnych naruszeń nie wymaga, by miały one wpływ na rynek lub wywoływały skutki na danym obszarze.

drugiemu obrotowi nie należy przypisywać nieproporcjonalnie dużego znaczenia w porównaniu z innymi elementami oceny i w konsekwencji ustalenie stosownej grzywny nie może być wynikiem zwykłego rachunku opartego na całkowitym obrocie.

(por. pkt 158, 367)

(por. pkt 150, 151)

13. Wśród elementów oceny wagi naruszenia mogą znaleźć się — w zależności od przypadku — ilość i wartość towarów będących przedmiotem naruszenia, wielkość oraz siła gospodarcza przedsiębiorstwa i w konsekwencji wpływ, jaki mogło ono wywierać na rynek. Wynika z tego z jednej strony, że w celu określenia kwoty grzywny można brać pod uwagę zarówno całkowity obrót przedsiębiorstwa, który stanowi wskazówkę, aczkolwiek przybliżoną i niedoskonałą, wielkości tego przedsiębiorstwa i jego siły gospodarczej, jak i część tego obrotu uzyskaną ze sprzedaży towarów będących przedmiotem naruszenia, która może stanowić wskazówkę co do rozmiaru tego naruszenia. Z drugiej strony wynika z tego, że ani jednemu, ani

14. W chwili ustalenia, że przedsiębiorstwo uczestniczyło w spotkaniu przedsiębiorstw o oczywiście antykonkurencyjnym charakterze, do przedsiębiorstwa tego należy przedstawianie dowodów mogących wykazać, że jego udział był pozbawiony jakiegokolwiek charakteru antykonkurencyjnego, poprzez dowiedzenie, iż oświadczyło swoim konkurentom, że uczestniczyło w spotkaniu w innym niż oni celu. W przypadku braku dostarczenia takiego dowodu zdystansowania się samo uczestnictwo w wymienionych spotkaniach, chociażby bierne, pozwala na stwierdzenie, że przedsiębiorstwo uczestniczyło w kartelu będącym ich wynikiem. Ponadto fakt, że to przedsiębiorstwo nie stosuje się do ustaleń z tych spotkań, nie może zwolnić go z pełnej odpowiedzialności za udział w kartelu. W istocie przedsiębiorstwo, które uczestniczy w takich spotkaniach, nie może powołać się na to, że uczestniczyło w nich pod przymusem innych uczestników mających ewentualnie większą

władzę ekonomiczną. Zamiast bowiem uczestniczyć w takich działaniach, mogło ono powiadomić właściwe władze o tych naciskach i złożyć do Komisji skargę na podstawie art. 3 rozporządzenia nr 17.

(por. pkt 164, 245, 423)

W dziedzinie wspólnotowego prawa konkurencji zasada ta zabrania Komisji karania lub ścigania przedsiębiorstwa po raz kolejny za antykonkurencyjne zachowanie, za które zostało ono ukarane lub za które nie zostało uznane winnym we wcześniejszej decyzji Komisji niepodlegającej zaskarżeniu. Stosowanie zasady non bis in idem jest obwarowane trzema warunkami, to jest identycznością zdarzeń, podmiotu popełniającego naruszenie i chronionego interesu prawnego.

15. Nadawanie grzywnom nałożonym za naruszenie reguł konkurencji odstrasza-
jącego skutku stanowi bowiem integralną część ważenia kwot grzywien w zależności od wagi naruszenia, o ile można w ten sposób uniknąć sytuacji, w której dana metoda obliczania prowadzi do grzywien, które w przypadku niektórych przedsiębiorstw nie osiągają właściwego i zapewniającego wystarczająco odstraszający skutek poziomu.

(por. pkt 170)

(por. pkt 184, 185)

17. Waga naruszenia reguł konkurencji nie może zależeć wyłącznie od jego zakresu geograficznego ani od proporcji sprzedaży będącej przedmiotem naruszenia w stosunku do sprzedaży osiągniętej w całej Unii Europejskiej. W istocie, niezależnie od wymienionych kryteriów, bezwzględna wartość danej sprzedaży jest również istotnym wskaźnikiem wagi naruszenia, ponieważ wiernie odzwierciedla znaczenie gospodarcze transakcji, które w wyniku naruszenia zostały wyłączone z normalnej konkurencji.

16. Zasada non bis in idem, której został poświęcony art. 4 protokołu nr 7 europejskiej konwencji praw człowieka, stanowi ogólną zasadę prawa wspólnotowego, której przestrzeganie jest zapewnione przez sądy.

(por. pkt 191)

18. Odnośnie do przeprowadzenia dowodu naruszenia art. 81 ust. 1 WE obowiązkiem Komisji jest udowodnienie stwierdzonego przez nią naruszenia i przedstawienie dowodów, które w sposób wystarczający pod względem prawnym wykażą istnienie okoliczności faktycznych stanowiących naruszenie. Jeżeli sąd ma wątpliwości, to należy je rozpatrywać na korzyść przedsiębiorstw będących adresatami decyzji stwierdzającej naruszenie. Sąd nie może zatem dojść do wniosku, że Komisja wykazała istnienie danego naruszenia w sposób wystarczający pod względem prawnym, jeżeli ma jeszcze co do tego wątpliwości, w szczególności w ramach skargi o stwierdzenie nieważności decyzji nakładającej grzywnę.
19. Zasada domniemania niewinności, wyrażona w szczególności w art. 6 ust. 2 europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka należy do praw podstawowych, które zgodnie z orzecznictwem Trybunału, potwierdzonym ponadto przez preambułę Jednolitego aktu europejskiego i przez art. 6 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz przez art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej podlegają ochronie we wspólnym porządku prawnym. Uwzględniając charakter danych naruszeń oraz charakter i stopień dotkliwości sankcji nałożonych z ich powodu, zasada domniemania niewinności obowiązuje w szczególności w postępowaniach w sprawie naruszenia reguł konkurencji obowiązujących przedsiębiorstwa, które mogą zakończyć się nałożeniem grzywnien lub okresowych kar pieniężnych.

Komisja jest zobowiązana do dostarczenia dokładnych i zgodnych dowodów na poparcie silnego przekonania, że naruszenie zostało popełnione.

(por. pkt 216)

Niemniej jednak należy podkreślić, że nie każdy z dowodów dostarczonych przez Komisję musi koniecznie odpowiadać tym kryteriom w odniesieniu do każdego elementu naruszenia. Wystarczy, żeby całościowo oceniany zbiór poszlak przywołanych przez tę instytucję odpowiadał temu wymogowi.

(por. pkt 215, 217, 218)

20. Jeżeli naruszenie zostało popełnione przez kilka przedsiębiorstw, to w ramach ustalenia kwoty grzywnien należy zbadać jego wagę w odniesieniu do uczestnictwa każdego z tych przedsiębiorstw, co w szczególności wymaga ustalenia roli pełnionej przez każde z nich w czasie uczestniczenia w naruszeniu.

Wniosek ten stanowi logiczną konsekwencję zasady indywidualności kar, zgodnie z którą przedsiębiorstwo ponosi odpowiedzialność wyłącznie za naruszenie, które mu się zarzuca. Jest to zasada, która znajduje zastosowanie we wszelkich postępowaniach administracyjnych mogących doprowadzić do nałożenia sankcji na podstawie wspólnotowych uregulowań dotyczących konkurencji.

(por. pkt 277, 278)

21. Okoliczność faktyczna, iż przedsiębiorstwo biorące udział w kartelu zmusza drugą stronę do rozszerzenia zakresu tego kartelu, grożąc mu represjami w przypadku odmowy, może zostać uznana za okoliczność obciążającą. W rezultacie takie zachowanie w sposób bezpośredni wpływa na zwiększenie szkód, jakie powoduje kartel, a przedsiębiorstwo, które podjęło takie działanie, powinno z tego względu ponosić szczególną odpowiedzialność.

(por. pkt 281)

22. Żaden przepis ani żadna zasada ogólna prawa wspólnotowego nie zakazuje Komisji wykorzystania przeciwko przedsiębiorstwu oświadczeń innych oskarżonych przedsiębiorstw. W przeciwnym

razie spoczywający na Komisji ciężar dowodu zachowań sprzecznych z art. 81 WE i 82 WE byłby niemożliwy do spełnienia i nie do pogodzenia z misją nadzoru właściwego stosowania tych przepisów, którą nakłada na Komisję traktat. Jednakże oświadczenie przedsiębiorstwa oskarżanego o udział w kartelu, którego ścisłość jest podważana przez kilka oskarżanych przedsiębiorstw, nie może być uważana za wystarczający dowód spornych okoliczności faktycznych bez poparcia przez inne elementy dowodowe. Jeśli w kartelu biorą udział tylko dwie strony, podważenie treści oświadczenia jednej z nich przez drugą wystarcza, aby dla jego poparcia wymagane było przedstawienie innych elementów dowodowych. Jest tak tym bardziej w przypadku oświadczenia zmierzającego do złagodzenia odpowiedzialności przedsiębiorstwa, w którego imieniu zostało ono złożone, i podkreślającego jednocześnie odpowiedzialność drugiego przedsiębiorstwa.

Ponadto, gdy chodzi o dokument, który wspomina o sformułowaniu groźby jednego przedsiębiorstwa wobec drugiego i którego wartość dowodowa jest podważana przez pierwsze z tych przedsiębiorstw, należy w celu dokonania oceny mocy dowodowej takiego dokumentu w pierwszej kolejności zbadać wiarygodność zawartych w nim informacji. W szczególności należy zatem wziąć pod uwagę pochodzenie dokumentu, okoliczności jego sporządzenia, jego

adresata, a następnie na podstawie jego treści ustalić, czy wydaje się on rozsądny i wiarygodny.

(por. pkt 285, 286)

23. Zgodnie z metodą przewidzianą w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS, obliczenie kwoty grzywien nadal jest dokonywane na podstawie dwóch kryteriów wymienionych w art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17, czyli wagi naruszenia oraz okresu jego trwania, przy jednoczesnym przestrzeganiu ustalonej przez ten sam przepis maksymalnej granicy w stosunku do obrotu każdego z przedsiębiorstw.

W konsekwencji nie można uznać wytycznych za wychodzące poza określone w tym przepisie ramy prawne sankcji.

(por. pkt 343, 344)

24. W celu oceny wagi naruszenia przy ustaleniu kwoty grzywny Komisja powinna uwzględnić nie tylko szczególne okoliczności danego przypadku, ale również kontekst naruszenia oraz zapewnić swym działaniom skutek odstrasżający, przede wszystkim w zakresie ograniczeń wyjątkowo szkodliwych dla realizacji celów Wspólnoty.

W tym względzie analiza wagi naruszenia powinna uwzględnić ewentualny powrót do naruszenia. W rezultacie, ze względu na skutek odstrasżający, ponowne popełnienie naruszenia jest okolicznością, która uzasadnia znaczne podwyższenie podstawowej kwoty grzywny. Stanowi ona w istocie dowód na to, że wcześniej nałożona sankcja nie była wystarczająco odstrasżająca.

Ponadto okoliczność powrotu do naruszenia, niezależnie od faktu, że odnosi się ono do cechy podmiotu popełniającego naruszenie, czyli jego skłonności do dokonywania takich naruszeń, jest właśnie z tego samego powodu bardzo znaczącym wskaźnikiem wagi danego zachowania oraz, w związku z tym, konieczności podniesienia poziomu kary w celu skutecznego odstrasżania.

Pojęcie powrotu do naruszenia, zawarte w niektórych krajowych porządkach prawnych, oznacza sytuację, w której osoba dokonuje ponownych naruszeń po ukaraniu jej za podobne naruszenia.

porządzenia nr 17, który ustanawia ramy prawne sankcji, jakie mogą być nałożone przez Komisję za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji, ani wytyczne w sprawie metody ustalania grzywnien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS.

Jednakże pojęcie powrotu do naruszenia przez wzgląd na postawiony temu pojęciu cel niekoniecznie opiera się na stwierdzeniu, że już uprzednio nałożono karę pieniężną, a jedynie na stwierdzeniu, że już uprzednio dokonano naruszenia. Uwzględnienie powrotu do danego naruszenia zmierza bowiem do surowszego ukarania przedsiębiorstwa ponoszącego odpowiedzialność za działania stanowiące naruszenie, jeżeli okaże się, że wcześniejsze stwierdzenie dokonania przez nie naruszenia nie wystarczyło, aby zapobiec powtórzeniu sprzecznego z prawem zachowania. W związku z tym elementem rozstrzygającym o powrocie do naruszenia jest nie uprzednie nałożenie sankcji, ale uprzednie stwierdzenie dokonania naruszenia przez dany podmiot.

(por. pkt 352, 353)

26. Okoliczności łagodzące, o których mowa w pkt 3 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywnien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS, są oparte na zachowaniu właściwym dla każdego przedsiębiorstwa.

(por. pkt 347–349, 362, 363)

25. Termin przedawnienia może pełnić funkcję ochrony pewności prawa, a jego naruszenie może stanowić pogwałcenie tejże zasady pewności prawa tylko wtedy, gdy taki termin został uprzednio określony, czego nie przewidują, dla stwierdzenia wobec przedsiębiorstwa powrotu do naruszenia, ani art. 15 roz-

Wynika z tego, że w celu oceny okoliczności łagodzących, wśród których znajduje się brak wdrożenia w praktyce porozumień, nie należy uwzględniać skutków wywołanych całością naruszenia, które powinny być wzięte pod uwagę podczas oceny rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek w celu

oceny jego wagi (pkt 1A akapit pierwszy wytycznych), ale zachowanie właściwe dla każdego przedsiębiorstwa, tak by zbadać wagę naruszenia dotyczącą udziału w nim każdego przedsiębiorstwa.

(por. pkt 383, 384)

27. Brak środków kontroli wprowadzania w życie kartelu nie może jako taki stanowić okoliczności łagodzącej.

(por. pkt 393)

28. Komisja przy ustalaniu kwoty grzywny, jaką należy nałożyć za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji, nie może być zobowiązana do uwzględnienia trudności finansowych przedsiębiorstwa, co prowadziłyby do przyznania nieuzasadnionej korzyści konkurencyjnej przedsiębiorstwom, które są najmniej dostosowane do warunków rynkowych.

(por. pkt 413)

29. Obniżenie kwoty grzywny z tytułu współpracy w trakcie postępowania administracyjnego jest uzasadnione jedynie wtedy, gdy postępowanie danego przedsiębiorstwa umożliwiło Komisji łatwiejsze stwierdzenie naruszenia oraz, w stosownym przypadku, spowodowanie zaniechania naruszenia.

W tym względzie współpraca ze strony przedsiębiorstwa w trakcie dochodzenia nie uprawnia zatem do jakiegokolwiek obniżenia grzywny, jeśli nie wykracza ona poza obowiązki ciążące na nim na podstawie art. 11 ust. 4 i 5 rozporządzenia nr 17. Natomiast, w przypadku gdy przedsiębiorstwo w odpowiedzi na żądanie informacji skierowane na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 17 dostarcza informacje wychodzące poza to, czego Komisja ma prawo domagać się na podstawie tego artykułu, dane przedsiębiorstwo może skorzystać z obniżenia grzywny.

Podobnie nie stanowi współpracy wchodzącej w zakres zastosowania komunikatu w sprawie współpracy w sprawach kartelowych, czyli tym bardziej części D tego komunikatu, fakt udostępnienia przez przedsiębiorstwo Komisji, w ramach prowadzonego przez nią dochodzenia w sprawie kartelu, informacji dotyczących działań, za które

w każdym razie nie musiałyby ono uiścić grzywny na podstawie rozporządzenia nr 17.

(por. pkt 449, 451, 452, 471)

30. W ramach oceny współpracy ze strony przedsiębiorstw Komisja nie może w trakcie postępowania administracyjnego wszczętego w sprawie niedozwolonego kartelu naruszać zasady równego traktowania stanowiącej ogólną zasadę prawa wspólnotowego, która jest naruszona, gdy porównywalne sytuacje są traktowane w sposób odmienny lub gdy sytuacje odmiennie są traktowane w sposób identyczny, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione.

(por. pkt 453–455)

W tym względzie ocena stopnia współpracy przedsiębiorstw nie może zależeć od czysto przypadkowych czynników. Odmienne traktowanie danych przedsiębiorstw powinno zatem być przypisane nieporównywalnym zakresom współpracy w zakresie, w jakim polegały one na dostarczaniu różnych informacji lub dostarczaniu tych informacji na różnych etapach postępowania administracyjnego lub w różnych okolicznościach.

Ponadto, jeśli przedsiębiorstwo z tytułu współpracy tylko potwierdziło, i to w sposób mniej precyzyjny i wyraźny, pewne informacje, które zostały dostarczone już z tytułu współpracy przez inne przedsiębiorstwo, zakres współpracy ze strony tego przedsiębiorstwa, chociaż może on nie być pozbawiony pewnej użyteczności dla Komisji, nie może być uważany za porównywalny z zakresem współpracy ze strony przedsiębiorstwa, które jako pierwsze dostarczyło rzeczonych informacji. Ponieważ oświadczenie ograniczało się do potwierdzenia w pewnym stopniu oświadczenia, którym Komisja już dysponowała, nie ułatwiło ono Komisji zadania w znacznym stopniu, wystarczającym dla uzasadnienia obniżenia grzywny ze względu na współpracę.

31. Aby skorzystać z obniżki kwoty grzywny ze względu na niezaprzeczenie faktom zgodnie z częścią D pkt 2 tiret drugie komunikatu w sprawie współpracy w sprawach kartelowych, przedsiębiorstwo musi wyraźnie poinformować Komisję o tym, że nie zamierza zaprzeczać prawdziwości faktów, po zapoznaniu się z pismem w sprawie przedstawienia zarzutów.

Nie wystarczy jednak, że przedsiębiorstwo zapewni, iż generalnie nie kwestionuje ustalonych okoliczności faktycznych, zgodnie z komunikatem w sprawie współpracy, jeżeli w okolicznościach konkretnej sprawy zapewnienie to w żaden sposób nie jest przydatne dla Komisji. W rezultacie, aby przedsiębiorstwo mogło skorzystać z obniżenia grzywny z uwagi na współ-

pracę w trakcie postępowania administracyjnego, jego zachowanie musi ułatwiać Komisji zadanie polegające na stwierdzeniu i zwalczaniu naruszeń wspólnotowych reguł konkurencji.

(por. pkt 504, 505)